

Toespraak van Tweede Kamerlid Margot

Kraneveldt (PvdA)

op het congres “Collectief Inclusief” in Ede op 21 januari 2008

(alleen gesproken woord geldt)

Te vaak is ons onderwijs afgestemd op het gemiddelde kind en dat doet geen recht aan alle verschillen tussen kinderen. Alle kinderen, van verstandelijk gehandicapt tot hoogbegaafd, hebben recht op een passende plek in het onderwijs. Een plek die recht doet aan hun talenten en mogelijkheden. Een plek waar ze zich veilig en gewaardeerd voelen, en waar ze natuurlijk ook uitgedaagd worden om het beste uit zichzelf te halen. Als het even kan is dat een plek in het reguliere onderwijs met extra hulp en ondersteuning. Maar: soms is een plek in het speciaal onderwijs de beste oplossing.

Omdat wij recht willen doen aan verschillen tussen kinderen, wil de PvdA, mijn partij, de keuze tussen die twee opties vooralsnog open houden. Wij vinden regulier en speciaal onderwijs even waardevol, en we zijn blij dat in het Regeerakkoord deze visie expliciet gedeeld wordt.

Met de juiste zak geld erbij zouden we e.e.a. toch met elkaar goed moeten kunnen regelen, zou je zo zeggen. Toch hebben we grote problemen in het Passend Onderwijs, en die zijn niet zo makkelijk op te lossen:

1. Het hele systeem dat we bedacht hebben, is nodeloos ingewikkeld en bureaucratisch. Daardoor wachten kinderen en ouders te lang op een indicatie en op een de juiste plek op de juiste school. Dus moeten we procedures en indicatiestellingen vereenvoudigen en aanpassen.
2. Reguliere scholen hebben veelal niet de kennis en middelen in huis om zorgleerlingen (al dan niet met een rugzakje) op te vangen. Sommige scholen proberen er het beste van te maken, maar er zijn ook scholen die kinderen te snel doorverwijzen.
3. Er staan teveel kinderen op een wachtlijst voor een passende plek. Soms zitten ze maanden thuis. En worden hun ouders van het kastje naar de muur gestuurd. Dat vinden wij echt onacceptabel, geen kind mag thuis zitten zonder onderwijs en zorg!
4. De vraag naar speciaal onderwijs groeit heel hard, vooral in cluster 4. Dat heeft verschillende oorzaken en daar moeten we iets aan doen. Die explosieve groei zorgt voor grote budgettaire problemen en die groei kan dus niet zo doorgaan als nu het geval is. Die moeten we dus beheersen, maar: wel op een goede manier, met de juiste prikkels.

5. De doorstroom van PO naar VO is niet goed geregeld. Na de basisschool is er voor kinderen die goed kunnen leren vaak geen mogelijkheid om HAVO of VWO te doen. En dat is een slechte zaak, want het kan toch niet zo zijn dat kinderen eerst hoop op een mooie schoolcarrière wordt gegeven, en dat vervolgens die hoop en verwachtingen de bodem in worden geslagen omdat wij die doorstroom niet goed geregeld hebben.

6. En: last but not least: de kwaliteit van het onderwijs aan zorgleerlingen schiet te kort, zowel in het regulier als in het speciaal onderwijs. Scholen en leraren moeten daarom veel beter worden toegerust om al die onderwijs-, zorg- en begeleidingstaken te vervullen. Daar is een gezamenlijke inspanning voor nodig, van zowel de overheid als het onderwijs zelf. Ook hier ligt natuurlijk de link naar het rapport Rinnooy Kan inzake het lerarenbeleid en het Actieplan 'Leerkracht!' waarvoor we 1,1 miljard Euro hebben vrijgemaakt. Wij zullen in de discussie daarover het Passend Onderwijs zeker een prominente plaats geven.

Kortom, wij hebben dus geen makkelijke taak als het gaat om de ontwikkeling naar Passend Onderwijs. En met 'wij' bedoel ik: u en ik, het onderwijsveld en de politiek samen. Want niemand kan het alleen. Ik vergelijk dit dossier altijd met een radio die getuned moet worden: als er maar aan 1 knop gedraaid zou moeten worden, waren we snel klaar. Echter: we moeten samen aan 6 knoppen draaien, ik heb ze net genoemd, en ook nog tegelijkertijd, wil er iets moois uitkomen...

Tijdens de behandeling van de onderwijsbegroting eind november zei minister Plasterk: "er komen in deze kabinetsperiode geen grote stelselwijzigingen". Ik heb hem toen maar niet geïnterrupteerd. Laten we er echter geen misverstand over bestaan: het traject naar Passend Onderwijs is een stelselwijziging! We hebben nog maar enkele jaren LGF, en nu gaan we al een traject in waarbij het toekomstbeeld is dat we de rugzakjes weer gaan afschaffen. Nu is de PvdA-fractie altijd bereid om constructief mee te werken aan iets beters dan wat we nu hebben, maar dan moet zij er wel van overtuigd zijn dat Passend Onderwijs gaat werken, en dat het onderwijs er klaar voor is. Want het traject dat we ingaan is, net als de kinderen voor wie we het doen, broos en kwetsbaar.

De PvdA vindt dat er nog veel onduidelijk is voor de scholen, omdat veel gaat afhangen van de resultaten van experimenten en veldinitiatieven, die dit en volgend jaar gaan starten. Hoe de definitieve wetgeving die in 2009 wordt opgestart eruit gaat zien, blijft vooralsnog ongewis, en dat betekent een grote onzekerheid voor scholen over wat er op hen af gaat komen. In de uitvoering kiest de staatssecretaris via die experimenten en veldinitiatieven voor een 'proces van onderop', wat vrijheid biedt om op regionaal niveau eigen keuzes te maken. De PvdA-fractie waardeert deze 'lerende aanpak' zeer. Echter: als je als school toevallig niet meedoet in een

experiment (of veldinitiatief), blijft er de komende drie jaar nog erg veel open, dat is lastig. Vele scholen, die de kat uit de boom kijken, willen eigenlijk gewoon weten 'waar ze aan toe zijn'.

De PvdA zit constructief, maar wel kritisch in de discussie over Passend Onderwijs t.o.v. het nieuwe kabinet. We willen dezelfde kant op als de staatssecretaris, maar niet ten koste van alles. Als uit de experimenten en veldinitiatieven blijkt, dat het veld nog lang niet klaar is voor Passend Onderwijs, zal ik de eerste zijn die zal zeggen dat we er nog maar even mee moeten wachten. Of dat we het maar helemaal niet moeten doen.

Want budgettaire overwegingen mogen nooit leidend zijn bij de beslissing om een onderwijsvernieuwing door te voeren. Niemand zit tenslotte te wachten op Dijsselbloem 2, een nieuw parlementair onderzoek in 2016, maar dan naar de mislukkingen van Passend Onderwijs.

Leidraad voor de PvdA is het boekje "Geen kind tussen wal en schip", dat mijn voorgangster Angelien Eijssink in 2005 heeft uitgebracht en waarin precies staat waar de PvdA in de toekomst naartoe wil. En: in het Regeerakkoord en in het 100-dagen beleidsplan worden verwachtingen gewekt, die we nu met elkaar moeten waarmaken deze regeerperiode. In de onderwijsbegroting schrijft de minister: "Voor iedere zorgleerling komt een passend onderwijstraject, gericht op een zo hoog mogelijk onderwijsrendement. Hiertoe worden de verschillende zorgstructuren in het onderwijs beter op elkaar afgestemd en worden leerdoelen voor alle leerlingen geformuleerd." Dat klinkt geweldig, maar het scheidt wel verplichtingen.

(dit grijze stukje tekst is vanwege de tijd niet uitgesproken)

De PvdA wil in ieder geval toe naar een situatie waarin:

Scholen en zorginstellingen in een stad of regio zelf samen afspraken op maat maken over:

- hoe ze zorg en onderwijs op elkaar afstemmen
- hoe de indicatiestelling gaat voor een rugzakje of het speciaal onderwijs
- hoe en welke zorg dan wordt toegekend en door wie ze geleverd gaat worden
- en hoe de kwaliteit wordt bewaakt

De overheid moet op haar beurt ruimte geven voor afspraken op maat, en niet teveel

dwingend voorschrijven. Wel moet zij de kwaliteit en het rendement van het bestede geld in de gaten houden, en scholen beoordelen op de behaalde resultaten:

- Heeft ieder kind een passende plek gekregen, en krijgen ze daar ook goed onderwijs en goede begeleiding?
 - Zitten er geen kinderen nodeloos lang thuis?
- Zijn de wachtlijsten weggewerkt of tot aanvaardbare lengte teruggebracht?
 - Houden alle betrokkenen zich aan de afspraken? en
- Behoort onnodige bureaucratie en overhead tot het verleden?

Met het nieuwe kabinet hebben we inmiddels twee debatten gehad over Passend Onderwijs en de zorgplicht voor scholen. Ik wil met u graag een paar onderdelen van het traject langslopen. En natuurlijk kom ik vanzelf uit op de vraag die de organisatie mij heeft verzocht te beantwoorden: "Is Passend Onderwijs een stap op weg naar inclusie?"

Financiering

Dat er op lange termijn budgetfinanciering komt, willen wij graag, maar: wat doen we in de tussentijd? Want de huidige open-einde financiering blijft tot 2011 gelden, de indicatiepraktijk is nog zoals ze is en de groei kun je ook niet zomaar bevriezen. We kunnen moeilijk onze cluster-4 kinderen in de ijskast zetten. Bevriezing van budgetten op de stand van 2007 is dus niet haalbaar, niet wenselijk en ook niet eerlijk: je kunt niet de boodschap aan scholen geven dat ze in 2011 een zorgplicht zullen krijgen, en tegelijkertijd zeggen dat de budgetten op de stand van 2007 worden bevroren. Ik vind dat in de verdere uitwerking scholen een eerlijk en afdoende financieel perspectief moet worden geboden, waarbij je wel, zeg ik er maar even bij, prikkels moet inbouwen om strategisch gedrag te ontmoedigen en goed gedrag te belonen. Duidelijk moet worden hoe we tot 2011 omgaan met regio's die nog veel rugzakken aanvragen en veel leerlingen in het SO plaatsen en met regio's die hun uiterste best doen om de groei te beheersen.

Zorgplicht

Als je scholen een zorgplicht geeft, moet er natuurlijk wel draagvlak zijn bij degenen die het straks moeten gaan waarmaken: dat zijn de scholen en natuurlijk met name de leraren! De overheid moet hun professionaliteit en het draagvlak onder hen vergroten. De kwaliteit van de afgestudeerde Pabo-student is al niet altijd even best, er is in de opleiding veel te weinig aandacht voor de problematiek van zorgleerlingen. Daarnaast moet de regering een impuls geven aan het kunnen aantrekken van goede schoolleiders. Er is een tekort aan schoolleiders... en die moeten zulke processen in hun school juist gaan trekken. Dit is ook een zorg van de bonden: "de leraren moeten het doen, maar de schoolbesturen kunnen het niet"... Kortom: schoolbesturen, met hun steeds groter wordende autonomie, moeten een deel van die autonomie inleveren voor beter en passend onderwijs.

Als je scholen een zorgplicht geeft en ze gaat afrekenen op resultaten, hoort daar ook de beschikking over de volledige budgetten bij. Nu moeten scholen nog de helft van het geld van een rugzak besteden bij de REC's (gedwongen winkelnering). Scholen zijn niet tevreden over de kwaliteit van de ambulante begeleiding door de REC's. Er zijn REC's met een overhead van 35%. Die gedwongen winkelnering moet er dus af. Daar moet dan natuurlijk wel een goede verantwoording door scholen over de besteding van het geld tegenover staan. Er zijn namelijk ook scholen die het geld helemaal niet aan begeleiding uitgeven, maar aan een bankje op het schoolplein, of aan die mooie keuken in het praktijklokaal. Of men vraagt rugzakjes aan en die leerlingen worden vervolgens begeleid vanuit het reguliere zorgaanbod van de school. Dat aanbod is vervolgens ontoereikend en dan wordt er na een paar jaar alsnog verwezen naar het speciaal onderwijs. Kortom: we moeten de juiste gedragsprikkel inbouwen om ervoor te zorgen dat wat we allemaal willen, ook echt gaat werken.

Draagvlak bij ouders

De belangrijkste stakeholders in het Passend Onderwijs zijn natuurlijk de kinderen, en die worden vertegenwoordigd door hun ouders. Het draagvlak bij ouders is nog onvoldoende uitgewerkt. Invloed van ouders via de medezeggenschap is een papieren tijger, die MR werkt vaak helemaal niet. Kritische individuele ouders worden snel gezien als zeurpieten, soms zijn ze dat natuurlijk ook, en ze zijn niet zeer geliefd op school, ook niet in de MR. Versterk dus met name de positie van ouders, niet alleen als groep, maar ook als individuen, is ons advies aan het kabinet. Op twee momenten kom je als ouder met name in beeld: in het begin als een indicatie moet worden aangevraagd, en bij het opstellen van het handelingsplan. Daar moeten ouders goed voorgelicht, geholpen en waar nodig echt begeleid worden. Op die momenten moeten we de ouders goed in positie brengen en daarvoor moet hen structurele ondersteuning worden geboden. Het moet voor ouders straks helder zijn op welke begeleiding hun kind recht heeft. En (de andere kant van de medaille): soms moeten scholen ook terecht tegen ouders kunnen zeggen: dit kunt u echt niet meer van ons verlangen.

Samenwerkingsverbanden

Welke samenwerkingsverbanden er nu precies moeten komen en in hoeverre die aansluiten bij de bestaande verbanden, is nog tamelijk onduidelijk. Mag men zijn eigen natuurlijk ontstane samenwerkingsverbanden kiezen, of wordt een verband van bovenaf vastgesteld? Ik vind dat een zorgplicht op zich al dwingt tot samenwerking, maar laat dit vooral op natuurlijke wijze gebeuren, laten we vooral geen onnatuurlijke verbanden van bovenaf opleggen! Sluit vooral aan bij wat er al is, en wat er nu spontaan overal ontstaat. Ik mocht de afgelopen maanden in zowel de gemeente Westland als in Rotterdam de eerste aanzetten tot convenanten bijwonen. Men gaat niet zitten afwachten tot 2011, maar gaat zelf aan de slag met de vraag:

wat betekent zorgplicht voor ons? Hoe willen wij het organiseren?

Ik rond af, met Inclusief Onderwijs

Mij is gevraagd stil te staan bij de vraag: “Is Passend Onderwijs een stap op weg naar inclusie?”

Mijn antwoord is: “Ja, het is een stap in die richting, maar of al dan niet volledige inclusie het einddoel is, moeten niet de politici bepalen, maar de scholen zelf”.

De PvdA vindt het heel goed denkbaar dat op de langere termijn, als Passend Onderwijs, hoe je het ook wilt vormgeven, een flink aantal jaren een feit is, er vrijwel alleen nog maar sprake is van Inclusief Onderwijs.

Niet omdat dat ‘moet’, omdat dat van vanuit Den Haag wordt opgelegd, maar omdat het onderwijs en de ouders het zélf willen. Omdat iedere school zó gewend is om een goed zorgbeleid te voeren, dat ieder kind welkom is, en goed opgevangen kan worden. Dat dat als het ware ‘de natuurlijke weg’ is geworden. Wij zien Inclusief Onderwijs dus niet als een doel voor het hele onderwijs op korte termijn, maar als een aantrekkelijk vergezicht voor de langere termijn.

Want laten we er geen doekjes om winden: veel scholen zijn nog niet eens toe aan Passend Onderwijs, laat staan aan Inclusief Onderwijs. Voor inclusief onderwijs op je school is veel meer nodig dan alleen de goede intentie dat ieder kind welkom is. Toegaan naar Inclusief Onderwijs is een heel proces, dat goed ondersteund en begeleid moet worden. Ik heb de Index voor Inclusie gelezen van de Stichting Perspectief. Daaruit blijkt dat het inclusief maken van je school nog niet zo makkelijk is. Het kan heel goed, maar dan moeten de randvoorwaarden wel zijn vervuld. Bij iedereen in en om de school moet er blijvend draagvlak zijn. Personeel en bestuurders moeten de juiste kennis en ervaring in huis hebben. Ouders moeten er echt achter staan. De prioriteiten moet men goed op een rijtje hebben, de kwaliteit moet worden bewaakt. Ontwikkeling van kinderen moet worden bestendig en naar alle betrokkenen moet verantwoording worden afgelegd.

Ik zie de stap naar Passend Onderwijs als een stap in de goede richting. Als een stap naar steeds meer Inclusief, of in ieder geval Inclusiever Onderwijs. Als een káns, en ik hoop dat veel scholen die kans grijpen. Ik zie het om me heen al gebeuren. Ik was in november op een symposium in Vriezenveen, waar twee schooldirecteuren vertelden hoe zij inclusief willen worden en daarvoor met elkaar gaan samenwerken. Mijn eigen lagere school is nu een inclusieve Daltonschool geworden, wie had dat ooit kunnen denken!

Inclusief onderwijs is dus een mooi vergezicht, maar het is net zoals met een oase: hij gloort aan de horizon en lijkt heel dichtbij, maar is toch nog ver weg. Ik concludeer dat doelen, financiële middelen en instrumenten in de toekomstvisie van het kabinet nu nog onvoldoende op elkaar zijn afgestemd. Er is een grote spanning tussen droom en werkelijkheid. Ik zijn veel knelpunten, u weet dat als geen ander. Waar het

mijn partij om gaat, is dat we het Nederlandse onderwijs zó organiseren, dat er niet langer kinderen tussen wal en schip vallen.

Dat wordt nog een hele kluit, want de groei is groot, de kwaliteit schiet tekort en de budgetten zijn niet meegegroeid. Het nieuwe kabinet heeft echt veel geld uitgetrokken voor Passend Onderwijs. Maar het zal nooit genoeg zijn, zie ik u denken, en dat is begrijpelijk. Helaas wordt een groot deel van dat bedrag ingezet om een deel van de gaten te dichten die in de afgelopen jaren zijn ontstaan, waardoor het aan voldoende extra geld ontbreekt om nieuwe groei adequaat op te vangen en aan verbetering van de kwaliteit te werken.

Ik kan er even geen 500 miljoen Euro bijdrukken om u vandaag zingend naar huis te doen gaan, maar ik zal namens mijn partij mijn uiterste best doen om goed naar u te luisteren, het invoeringstraject Passend Onderwijs goed te laten verlopen en daar ook de juiste middelen bij te zoeken. U moet mij daarbij vooral kritisch volgen, maar ik stel het ook zeer op prijs als u mij van uw ervaringen en suggesties op de hoogte wilt stellen, want u weet tenslotte als geen ander hoe het allemaal werkt (of misschien wel niet werkt). We kunnen het alleen samen doen!